

הדרך האחרונה' – סיפורו של מיתוס: דרכם האחרונה של קורצ'אק, סטפה, הצוות וילדי בית-היתומים כמיתוס

מאת: ד"ר אורנה דובדבני

2022 היא השנה ה-80 להירצחם של קורצ'אק, סטפה, ילדי בית-היתומים והצוות, ביחד עם עוד אלפי ילדים, צוותי חינוך ורפואה שנרצחו באקציה הגדולה בגטו וארשה ב-1942. בשנה זו בחרנו להתבונן בסיפור דרכם האחרונה מבית היתומים אל קרונות השילוח. [מספרים רבים סיפרו את סיפורה של 'הדרך האחרונה'](#) – כל סיפור שונה במקצת, כל סיפור משקף את תפיסת עולמו של המספר. בסדרת מאמרונים זו נתייחס ל-16 טקסטים המתארים דרך אחרונה זו. נקודת המוצא היא - שלא ניתן לבסס אמת היסטורית מתוך הטקסטים. לפיכך נתייחס אל כולם כאל סיפורים, שבאמצעותם ביקשו המחברים ליצור אצלנו, הקוראים, תודעה מסויימת. שאלתנו תהיה: איזו תודעה עולה מתוך כל אחד מתיאורי מיתוס 'הדרך האחרונה'?

בתוך מיתוס 'הדרך האחרונה', אפשר להתייחס לדמויות ולאירועים שונים המרכיבים אותו, כמו: קורצ'אק, סטפה, המחנכים, הילדים, הקשר בין חיי בית-היתומים לבין 'הדרך האחרונה'. המאמרונים הבאים יעסקו בדמויות ובאירועים השונים.

מגוון הטקסטים

תיאורי 'הדרך האחרונה' נכתבו בידי מחברות ומחברים שונים, בתקופות שונות – שבועות בודדים לאחר התרחשות האירועים או שנים אחריהם; חלקם נכתבו בפולין, רובם נכתבו במקומות אחרים; טקסטים אחדים נכתבו בידי אנשים שהיו בפולין בזמן הגירוש ואף בוארשה עצמה, ואחרים - בידי מחברים שלא היו בוארשה או בפולין בזמן ההתרחשות.

שפת הכתיבה מעידה על הקהל שאליו ייעד הכותב את כתיבתו - פולנית, יידיש, אנגלית, עברית.

טקסטים רבים מנסים ליצור אמינות ואותנטיות, באמצעות תיאור מראה עיניים, כביכול, של המחברים, או מפי אנשים שהיו וראו במו עיניהם; ציון שמות של אנשים שמסרו את הפרטים ואף אמירה שהכל מבוסס על עדויות מפי אנשים שהגיעו מפולין, ואין סיבה לפקפק באמינות ובדיוק המידע שמסרו. טקסטים אחדים נכתבו כסיפור, ואינם מתיימרים לתאר אמת היסטורית.

יש תיאורים קצרים מאוד, ויש ארוכים ומפורטים. חלק מהטקסטים מתייחסים לקורצ'אק בשמו, ולילדים כקבוצה, ואילו אחרים מוסיפים שמות רבים ככל האפשר, כולל אנשי צוות נוספים. יש המוסיפים דמויות נוספות, כמו: חניכים לשעבר בבית היתומים ושכנים. חלק מהכותבים מתייחסים לסובבים – גרמנים, ס.ס., פולנים, יודנראט, ואף לאנשים ספציפיים בשמם.

טקסטים שונים מתייחסים לקטעים שונים בדרך – מבית היתומים ועד לקרונות, מבית היתומים עד לאומשלגפלאץ; מהאומשלגפלאץ עד לקרונות.

מספר נושאים משותפים לכל התיאורים:

- **הדרך:** הם יצאו מבית היתומים והגיעו לקרונות הרכבת שהובילו אותם לטרבנלינקה, שם נרצחו;
- קורצ'אק **לא נטש** את הילדים, נשאר עימם עד הסוף;
- קורצ'אק נשאר **נאמן לדרכו**, המוסרית והחינוכית, לאורה חי כל חייו.

מתוך [המגוון העשיר של התיאורים](#) עולים דגשים ומסרים שונים. כל מחברת ומחבר רצו לומר לנו משהו על קורצ'אק, על סטפה, הילדים והמחנכים, משהו על הרצח הנורא, רצו שנזכור משהו ייחודי, רצו לאפשר לקוראים להגיע לתובנות על בסיס תפישת עולמם של הכותבים.

מהו מיתוס?

בסקירה זו נתייחס למיתוס כאל סיפור בעל המאפיינים הבאים:

- סיפור מכונן תודעה, אשר מקיים יחסים מורכבים עם האמת.
- מתמקד בערכים, במטרה להעביר מסר המכוון כיצד לנהוג.
- משקף תרבות ויוצר אותה בעת ובעונה אחת.
- חותר לכיוון מסוים ולפיכך אינו תמים.

בימינו הפך ניפוץ מיתוסים למעין "בון-טון" רווח ואופנתי, ואחדים מהתיאורים נראים כמנסים לנתץ מיתוס קודם.

תיאורי 'הדרך האחרונה':

בטבלה הבאה קישורים אל תקצירי הטקסטים אליהם נתייחס בסדרת המאמרים להלן.

כותב/ת	מיכאל זילברברג	הינדה לוי ליסנר	ולדיסלב שלנגל	ירחמיאל וינגרטן
מקור	יומן וארשה 1939-1945 בהוצאת דביר תל-אביב. עמ' 36	במחיצתו של יאנוש קורצ'אק (עמ' 114-115)	מתוך: ירחמיאל וינגרטן יאנוש קורצ'אק – היהודי המעונה	יאנוש קורצ'אק – היהודי המעונה

המשך בעמוד הבא...

הדרך האחרונה
סיפור של מיתוס

המכון החינוכי הישראלי ע"ש יאנוש קורצ'אק ע"ר
The Korczak Educational Institute of Israel

כותב/ת	נחום רמבה	האנה מורטקוביץ-אולצ'אקובה	אהרון צייטלין	יעקב רותם
מקור	מתוך: מול נבו קורצ'אק והילדים בדרך לאומשלג	חיי יאנוש קורצ'אק. עמ' 168-172	דרכו האחרונה של יאנוש קורצ'אק הוצאת בית לוחמי הגטאות ואגודה ע"ש יאנוש קורצ'אק. עמ' 63: ההליכה לאומשלג-פלאץ	"הזכות לכבוד והחובה לכבד" על פי משנתו של יאנוש קורצ'אק - הכינוס הבינלאומי השישי למורשתו של יאנוש קורצ'אק

כותב/ת	יהושע פרלה	דויד הארטלי-מארק	פאולינה אפנשלאק	אברהם ברמן
מקור	חורבן וארשה" תרגום המסמר המקורי מידיש לעברית מאת שרה דובר לבית פרלה & מאיה דובר דפן עמ' 17-19	זוכרים את ד"ר יאנוש קורצ'אק 21 ביולי 2015	הדוקטור נשאר רומן ביוגרפי על יאנוש קורצ'אק תרגום: ח.ש. בן-אברם הוצאת קרית ספר בע"מ, ירושלים, תש"ו, 1946 עמ' 289-308	אדולף-אברהם ברמן, מימי המחתרת, 1971, עמ' 225. © כל הזכויות שמורות.

כותב/ת	מארק רודניצקי	צבי שרפשטיין	ישראל זינגמן (סטאשק)	ולדיסלב שפילמן
מקור	דרכו האחרונה של יאנוש קורצ'אק, "טיגודניק פאוסצ'ני" 1988, נ. 45. מופיע גם אצל רומן וורובלבסקי;	גדולי חינוך בעמנו מתוך פרויקט בן-יהודה	יאנוש קורצ'אק בין היתומים (עמ' 162-176)	הפסנתרן עמ' 96

מהו מיתוס - מקורות:

<https://milog.co.il/%D7%9E%D7%99%D7%AA%D7%95%D7%A1>

[מיתוס – ויקיפדיה \(wikipedia.org\)](https://www.wikipedia.org)

[מיתוס, מיתולוגיה - האנציקלופדיה של הרעיונות \(haraayonot.com\)](https://www.haraayonot.com)

<https://hebrew-academy.org.il/keyword/%D7%9E%D6%B4%D7%99%D7%AA%D7%95%D6%B9%D7%A1>

https://www.milononline.net/do_search.php?Q=%EE%E9%FA%E5%F1

<https://eureka.org.il/item/19451/%D7%9E%D7%94-%D7%96%D7%94-%D7%9E%D7%99%D7%AA%D7%95%D7%A1>

<https://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=7974>